

Koppensneller

Chief Edmund van het dorp Wanga Wanga kijkt naar een foto (gemaakt door Wiesje Kuijpers) van het hoofd op sterk water dat mogelijk aan een van zijn voorvaders heeft toebehoord. Avonturier Redmond O'Hanlon zocht in Nieuw-Guinea naar nazaten van de in 1877 vermoorde Papoeakrijger. Een blanke man uit de entourage van de Italiaanse ontdekkingsreiziger Luigi d'Albertis schoot de inboorling dood en onthoofdde hem. Dorpelingen herkennen de haardracht en de gewoonte twee botjes door de neus te dragen. O'Hanlons Helden, *De koppensneller van Genua*, 12 en 19/1, Nederland 2, 20.20 uur.

ERFGOED MUSEUM TWENTE WIL AFGEHAKT HOOFD EXPOSEREN

Touwtrekken om Papoeahoofd

Rob Gollin
Amsterdam

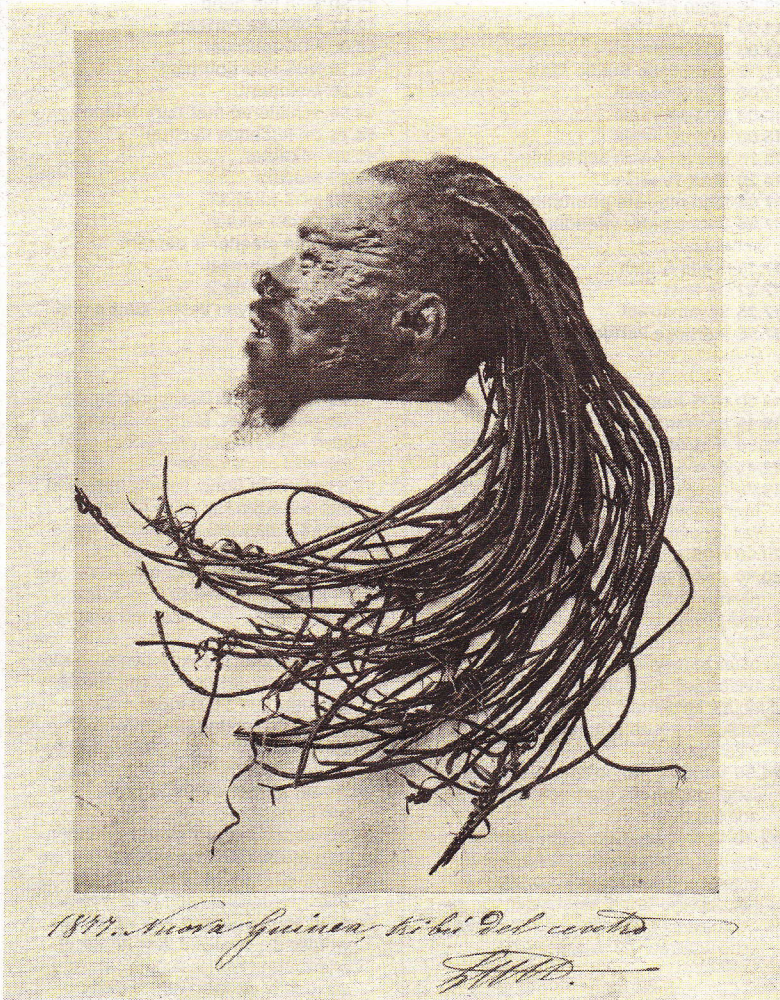
Museum Twentse Welle probeert in samenwerking met de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam een afgehaakt hoofd op sterk water van een 19de-eeuwse Papoeakrijger naar Nederland te krijgen. Het hoofd is in het bezit van het Museum voor Natuurlijke Historie in Florence, maar de Italianen weigeren het voorsnog af te staan.

Het object moet onderdeel worden van een expositie ter afsluiting van de VPRO-serie *O'Hanlons Helden*. Avonturier Redmond O'Hanlon reist daarin ontdekkingsreizigers uit de 19de eeuw na. De bedoeling is dat het hoofd wordt getoond tussen opgezette dieren, fossielen, planten, instrumenten en kaarten. Het is nog in goede staat. De neus is doorboord door twee stokjes, de tanden zijn zwart verkleurd, mogelijk het gevolg van het kauwen op betelnoten, en het lange haar is gevlochten.

Researcher Wiesje Kuijpers van het VPRO-programma stuitte op de glazen pot met inhoud tijdens onderzoek naar verhalen over de Italiaanse ontdekkingsreiziger Luigi d'Albertis (1841-1901), die drie expedities maakte op de rivier de Fly in Papoea Nieuw-Guinea. Het hoofd wordt buiten het zicht van het publiek bewaard in een kamertje op de zolder van het museum.

Directeur erfgoed Steph Scholten van de Universiteit van Amsterdam beklemtoont voor de expositie in Enschede niet uit te zijn op griezeleffecten. 'We willen het integer en zorgvuldig doen, in een aparte ruimte. Je kunt het hoofd ook mijden.' Hij hoopt dat er een discussie ontstaat over de omgang met menselijke resten in musea - Scholten is lid van de ethische commissie van de Nederlandse Museumvereniging. 'Het is een lastige en gevoelige materie. Je komt al gauw op het terrein van westerse dominantie en racisme.'

Het Italiaanse museum vreest dat

De Italiaanse avonturier Luigi d'Albertis beschreef het afgehaakte hoofd in 1880 in zijn boek over Nieuw Guinea. Foto Archief Castello d'Albertis, Genua

het tentoonstellen van het Papoeahoofd tot opschudding zal leiden en is bang dat Papoea-Nieuw-Guinea het object gaat opeisen. Ook zou het hoofd te kwetsbaar zijn om nog te vervoeren.

VPRO-researcher Kuijpers ving aanvankelijk overal in Italië bot bij navraag over het bestaan van het hoofd. D'Albertis schreef in zijn boek *New Guinea, What I Did and What I Saw* (1880) dat hij het had meegenomen naar zijn thuisland. Een bemanningslid van het schip waarmee hij de Fly opvoer, ene Bob,

had de krijger op de rivieroever met een gewerschot gedood en het hoofd van de romp gescheiden. Vermoedelijk zag d'Albertis - een tamelijk ruwe ontdekker die bijvoorbeeld inboorlingen met dynamiet op afstand hield - in het lichaamsdeel een studieobject. In een notitie vond Kuijpers de melding dat d'Albertis het hoofd thuis in Genua had bewaard en dat het na zijn dood was afgestaan aan een museum in Florence. 'Daar bevestigde de conservator dat er een hoofd op zolder stond. Ze hadden

alleen geen idee meer van wie het was en hoe ze eraan waren gekomen.' Het VPRO-team is gaan kijken. Redacteur Roel van Broekhoeven vond het een luigubere ervaring. 'Hij kijkt je echt aan.'

Redmond O'Hanlon heeft in Nieuw-Guinea foto's van het hoofd laten zien aan leden van de Boazi-stam, in het dorpje Wanga Wanga aan de Fly. Mogelijk is daar in de buurt de moord gepleegd. Ze stelden op basis van de haardracht en de twee stokjes vast dat het hoofd toebehoorde aan een van hun voorvaders. Ze wisten ook dat een blanke een voorouderlijke krijger waarschijnlijk een toenmalig stamhoofd - had vermoord en onthoofd. Kuijpers acht de kans niet zo groot dat ze het hoofd zullen terugvragen. 'Ze leken niet verontwaardigd, ze hebben daar zelf een behoorlijke traditie in het koppensnellen.'

★ MEER HOOFDZAKEN

● Toi Moko

Het Rijksmuseum Volkenkunde in Leiden bezat sinds 1883 een gemummificeerd hoofd van een Maori, een Toi Moko. In 2002 vroeg het Te Papa Tongarewa Museum in Wellington het hoofd terug. Drie jaar later ging het retour.

● Badu Bonsu

Schrijver Arthur Japin ontdekte tijdens onderzoek voor een boek het hoofd van de Ghanese koning Badu Bonsu II in het Anatomisch Museum van het Leids Universitair Medisch Centrum. De koning was in 1838 door Nederlandse handelaars onthoofd. In 2009 volgde teruggave.

● Urker schedels

In 1877 werden op een kerkhof in Urk zes schedels ontvreemd, ten behoeve van onderzoek. Ze kwamen in het bezit van het Utrechts Universiteitsmuseum. In 2010 zijn ze herbegraven op de plek waar ze waren gestolen.